

Bůh „bydlí“ i v nevyužívaných chrámech

Alena Scheinostová

Do konce ledna bude v češtině k dispozici dokument, který vzešel z listopadové konference s názvem „Tady už nebydlí Bůh?“. Tu do Říma svolala Papežská rada pro kulturu a zaměřila zde pozornost k dalšímu osudu nevyužívaných kostelů.

Směrnici s názvem *Jak vyřazovat z provozu a nově v církvi využívat kostely* vydala Rada v angličtině a italštině v polovině prosince a zveřejnila ji na svých stránkách. Zdůrazňuje v ní spoluprádnost místního církevního společenství za osud svých kostelů, kaplí a dalších sakrálních památek, včetně liturgického vybavení a výzdoby. Nabízí také několik konkrétních bodů, které mohou komunitám pomoci v rozhodování, jak s posvátnými předměty a budovami naložit.

Už v poselství účastníkům konference, mezi kterými nechyběli historici křesťanského umění ani zástupci světových episkopátů (Česko reprezentoval pomocný olomoucký biskup Antonín Basler), papež František předeslal, že rostoucímu počtu nevyužívaných kostelů máme rozumět jako znamení doby a tvořivě na ně odpovídat. Rada shromáždila příklady praxe z celé řady zemí: leckdy místní církev budovu prostě zavře, případně prodá, anebo je dokonce nechá strhnout.

„Některé diecéze se nicméně ptají, jak (v tomto bodě) nalézat pastorační odpovědi, které by vhodněji reagovaly na nově se objevující po-

Zachráněný kostel v Neratově může být příkladem dobré praxe: rekonstrukce přiznává historii stavby, nový život poutního místa okouzluje a přitahuje.

Snímek Josef Kutil

třeby lidí, když hledají místo pro sociální, kulturní a odpočinkové účely i pro prokazování pohostinnosti,“ stojí v dokumentu. Jak text připomíná, papež František v encyklice *Laudato si'* obrátil zřetel k ochraně prostředí, v němž žijeme, a k sociálnímu začlenění, a proto je při rozhodování o místech modlitby potřeba vzít v potaz především tyto dva body – tedy chápat kostely jako součást našeho životního prostoru a využívat je ve službě rozvoje člověka.

Celou kapitolu dokumentu nicméně věnuje stejně zásadní otázce, a tou je zvláštní, posvátná povaha kostelů i jejich vnitřního zařízení a vybavení, jak ji odráží také kanonické právo. „Sakrální budovy jsou viditelným znamením Boží přítomnosti ve společnosti, jež je dnes stále více sekularizovaná a nábožensky pluralitní. Jejich náboženská ‚čitelnost‘ přetrvává, i když ztratily svoji liturgickou funkčnost. Prostor chrámu lze vidět jako dějiště úkonů, které pouze tam nabývají svůj plný smysl a které zároveň místu propůjčují identitu, jež je bezprostředně rozeznatelná a trvalá,“ vystihuje text. „Pokud tedy nějaký prostor přestane sloužit liturgickému účelu, v žádném případě to neznamená, že by se automaticky stal budovou oprostěnou od významu a mohl se svobodně předělat na cokoli jiného,“ shrnují autoři. Případně nové využití tedy vždy musí být důstojné, počestné a respektovat paměť místa.

Text rovněž připomíná, že kostely nikdy nejsou izolovanými objekty, ale jsou součástí paměti a identity místa, kde stojí, a společenství, které zde žije, včetně lidí mimo církev.

Vzít si své skutečně za své

Z toho pak vyplývá několik zásad, jimiž by se místní církve měly při nakládání s nevyužívanými kostely a dalším hmotným dědictvím řídit. Dokument hovoří o pravidlech přetrvání, udržitelnosti, spoluodpovědnosti a plánování. To znamená, že při rozhodování o dalším osudu nevyužívané stavby se má přihlížet i k tomu, jaký symbolický význam má pro danou obec a komunitu a zda a jak se tato komunita může o kostel minimálně na střednědobém horizontu postarat.

Místní křesťanské společenství si přitom má vzít svůj kostel skutečně za svůj. Ideálně by pak mělo iniciovat úvahy o jeho dalším využití. Způsobů, jak budovu znovuoživit, navrhuje směrnice hned několik – počínaje liturgickým využitím pro potřeby jiných než farních komunit, pokračuje katechezemi, charitními aktivitami nebo kulturními programy a konče vytvořením prostoru ticha otevřeného všem. Autoři dokumentu navrhuje též kombinace těchto možností s tím, že pak by byla na místě změna v kanonickém právu.

Zvlášť se dokument věnuje nakládání s movitým vybavením nevyužívaných kostelů, včetně uměleckých předmětů. Ordináři jsou podle něj odpovědní za jeho inventarizaci a za to, že se toto dědictví, které „významně sděluje historii Smlouvy mezi Bohem a lidmi“, nepoztrácí a nerozprodá. Předměty jako liturgické nádobí, zvony, lavice, obrazy a sochy nebo vitrážová okna by neměly zůstat v prostoru, který už neslouží posvátným účelům. Je možné je darovat do jiného kostela nebo alespoň do církevního muzea, kde však již dále nebudou plnit svou původní funkci. Oltářní stůl pak nikdy nesmí sloužit k profánnímu účelu, a nelze-li jej přemístit, je nutné jej zničit, jak stanovuje i církevní právo.

Autoři dokumentu vyzývají ke spolupráci s místními veřejnými autoritami i s příslušnými úřady a odborníky na církevní historii, dějiny umění, restaurátorství a konzervátorství. A jak podotýkají, poctivým a uvážlivým přístupem k vlastnímu hmotnému dědictví se tak církev může stát zdrojem důležitého know-how pro budoucnost.

Ožívá Saulovo drama

Alena Scheinostová

Po 280 letech od své londýnské premiéry zazní v Brně monumentální Händelovo oratorium *Saul*. Repríza se pak odehraje v Praze.

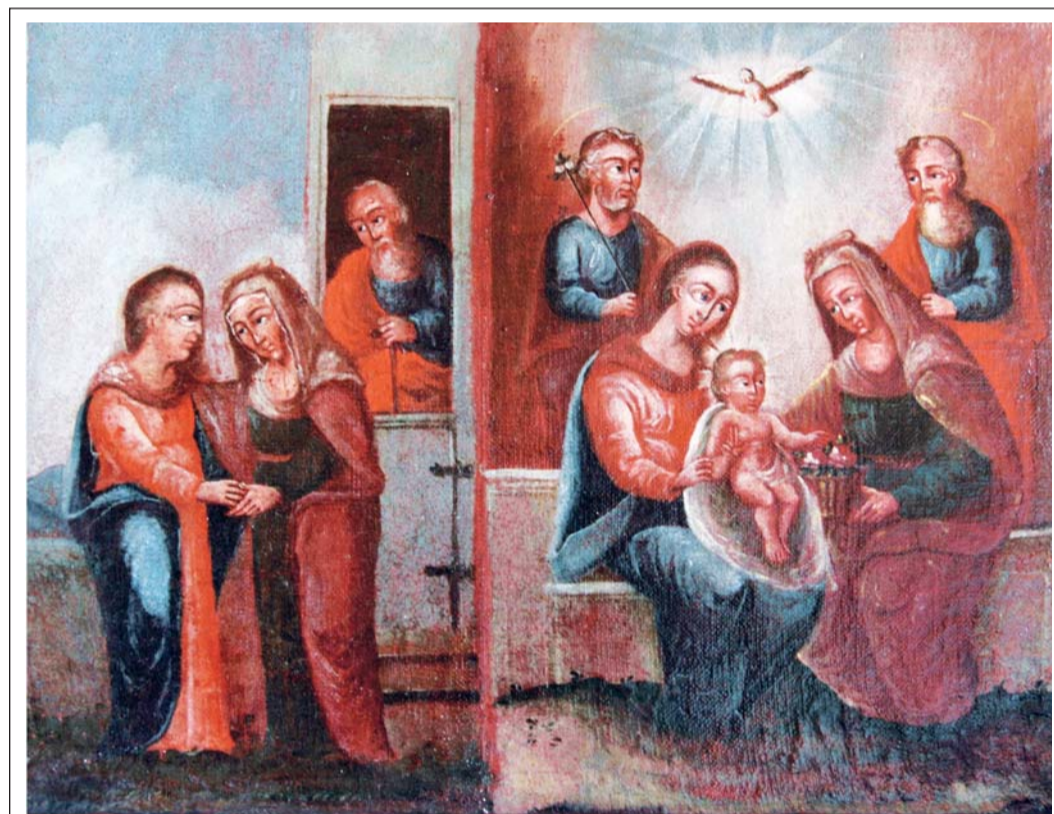
Jedno z nejproslulejších skladatelových děl nastudoval soubor staré hudby Czech Ensemble Baroque pod taktovkou Romana Válka, sólových partů se ujmou tenorista, sólista Metropolitní opery v New Yorku Adam Plachetka v titulní roli, kontratenorista Andreas Scholl jako David a další renomovaní pěvci. V premiéře koncertního provedení zazní *Saul* 16. ledna od 19.30 v brněnském Besedním domě, v repríze pak 8. února od 19.30 v Dvořákově síni pražského Rudolfinu.

Tříaktové oratorium napsal Georg Friedrich Händel během léta 1738, poté, co se zotavil po mozkové mrtvici. Autorem libreta byl Charles Jennens, jenž s německým skladatelem později spolupracoval i na slavném *Mesiáši*. Zhruba dvouhodinová skladba byla poprvé uvedena 16. ledna 1739 v Královském divadle v Londýně. Libreto vychází z 16.–31. kapitoly 1. Kni-

hy Samuelovy, Jennens se však inspiroval také epickou básní *Davidis* předního básníka anglického baroka Abrahama Cowleyho. Sleduje Saulův příběh počínaje Davidovým vítězstvím nad Goliášem přes královo přátelství a obdiv k Jíšajovu synovi až po jejich přerod v žárlivost a nenávisť, které nakonec způsobí Saulův pád. Händel využil kromě efektních sólových a sborových pasáží velký orchestr, kam zařadil i na svou dobu netypické zvukové efekty: kupříkladu part carillonu – mobilní zvonkohry, trombon, který v 18. století ještě nebyl běžnou součástí orchestru, nebo tympany. Ty si pro premiéru zapůjčil z londýnského Toweru. Už ve své době bylo dílo velmi dobře přijato, a to i členy královské rodiny, a mnohokrát reprízováno. V celé řadě koncertních i scénických úprav se na světovém repertoáru drží již takřka tři staletí.

Vstupenky na brněnské i pražské uvedení lze zakoupit online na webech www.smsticket.cz nebo www.fok.cz a také osobně na pokladnách TIC v Brně a Obecního domu v Praze.

G. F. Händel: Saul (HWV 53). Czech Ensemble Baroque, řídí Roman Válek. Besední dům Brno 16. 1. 2019 od 19.30 a Rudolfinum Praha 8. 2. 2019 od 19.30

„PANNA ČISTÁ, MATKA KRISTŮ“ je název i téma výstavy, kterou lze ještě do 26. ledna zhlédnout v Městském muzeu v pošumavské Volyni. V historických prostorách středověké tvrze najdete rozmanitá zobrazení výjevů ze života Panny Marie, jak je zachytili lidoví a polohodoví tvůrci v 18. a 19. století.

Snímek Městské muzeum ve Volyni

Na práh věčnosti vykročíme s důvěrou

KNIŽNÍ TIP

Zdeňka A. Emingera

Nejen Marie Svatošová, ale i její spolupracovnice a kmotřenka Jana Sieberová připomněla v uplynulém roce hospicovou péči a svou zkušenost s ní v knize. S názvem *Naděje na konci cesty* ji vydalo nakladatelství Triton.

Konečná fáze lidského života téměř vždycky zahrnuje bilancování a naději v to, co přijde. Lidé v pomáhajících profesích dosvědčují, že zájem umírajícího člověka a jeho bližních o duchovní, přesažný rozměr existence je až na výjimky úplně přirozený a běžný. Objevují se požadavky na duchovní rozhovor, četbu náboženské literatury, návštěvu teologa nebo duchovního, společnou modlitbu, zprostředkované smíření s rodinou a odpuštění. Jsou-li pracovníci hospicové péče sami orientováni nábožensky, je

pravděpodobné, že něco ze své víry učiní součástí své služby.

Zdravotní sestra Jana Sieberová (nar. 1965) založila se svým manželem Domáci hospice Duha. Co se týče paliativní péče, budování a rozvoje hospice, vyučila se u doktorky Marie Svatošové, která se stala také její křestní kmotrou. Kniha *Naděje na konci cesty* nazvuje na prvotinu Sieberové s názvem *Hospic. Příběh naplněné naděje* (Triton 2016) a je zajímavým souborem svědectví lidí, kteří přišli do styku s hospicovou péčí jako pacienti, jejich blízcí, podporovatelé či zaměstnanci. Tak, jak jsem to nikde nezažil, zastupuje celou hospicovou ideu Jany Sieberové křesťanská víra s niterným, doslova hmatatelným odkazem na Ježíše a jeho milosrdenství. Ti, kteří v Duze odpočívají poslední dny svého života, zažili podle svých vyprávění nejen příkladnou péči a laskavost hospicových pracovníků, ale také ryzího ducha křesťanského milosrdenství. Lékem tu není jen potřebná medicína, ale též osobní příklad Jany Sieberové, která, mohu-li soudit, spoluvytvořila způsob a metody doprovázení odkazující k tradiční, stře-

dověké špitální péči o umírající. Je tu starost o tělo, tíšeni bolesti, starost o duši, o ducha i o pozůstalé.

Hospic Duha vypadá jako předzvěst Boží náruče, v níž se už člověk nemusí ničeho bát. Služba zde není v pravém smyslu zaměstnáním, jako spíš zasvěcením se ideji milosrdné péče. Komunita, která se od doby založení vytvořila, a to ze všech, kteří s hospicem přišli do kontaktu, vytváří skoro jakousi mnišskou obec proměněných. Smrt tu není ani prohrá, ani vysvobozením. Smrt je tu posledním důvěřivým krokem na práh věčnosti.

Poznávání Boha v krajních momentech lidského života je teologicky i spirituálně velmi náročné a u všech zúčastněných pracovníků musí být také mimořádně odpovědné. V limitních situacích života člověk reaguje jinak, citlivěji, otevřeněji. Je vděčný, důvěřivý a schopen se svěřit s nejméně těmi věcmi. Lékařská a evangelizační práce tu musí být poučeně promyšlená a kniha napovídá, že Jana Sieberová a lidé kolem ní umí o Bohu a víře promlouvat civilně i k těm, kdo svoji víru na dohled smrti teprve hledají.

Dobrozdání kardinála Miloslava Vlka, jemuž se idea Hospice Duha líbila a kterou podporoval (a ona zase jeho), dává tušit, že tahle „naděje na konci cesty“ je s to k sobě přitáhnout všechny, kteří mají o způsobech paliativní péče podobné mínění jako Marie Svatošová či Jana Sieberová. Po přečtení knihy, jež je jedním velkým díkem za pomoc, kterou jednou budeme potřebovat všichni, si přejete, aby se myšlenka duhového hospicového hnutí rozšířila do všech krajů a byla prodchnuta dobrou teologií služby, jež je u nás teprve v plenkách, a ekumenickým rozměrem křesťanství.

Jana Sieberová: Naděje na konci cesty. Další příběhy hospice Duha (Triton 2018)

Autor je teolog

